

Kirjallinen lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle / O 41/2023 vp

SYLin lausunto Terveydenhuollon toimivuudesta (O 41/2023 vp)

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaamasta ja THL:n tuottamasta tutkimuksesta *Perustason avosairaanhoidon rakenteet, resurssit ja rahoitus*.

SYL pitää tutkimusta tärkeänä kokonaisarviona terveydenhuollon kiireettömän avosairaanhoidon nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Korostamme kuitenkin, että sen johtopäätöksissä ja suosituksissa tulee korkeakouluopiskelijoiden ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) osalta huomioida opiskelijaväestön erityispiirteitä ja YTHS:lle lailla (695/2019) annettua erityistehtävää.

SYL katsoo, että YTHS:n erityistehtävä opiskelijoihin ja valmistumisen tukemiseen erikoistuneena palveluntuottajana on välttämätön opiskelijoiden terveyden, opiskelukyvyn ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Käytössä oleva korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestelmä tukee opiskelijoiden hyvinvointia kustannustehokkaasti, vaikuttavasti ja ennakoivasti.

Tutkimuksen rajauksista ja tulosten tulkinnasta

Tutkimuksen opiskeluterveydenhuoltoa koskevissa tuloksissa on mukana myös toisen asteen opiskeluterveydenhuolto, minkä vuoksi selkeää YTHS:n palveluiden käyttöä koskevaa kokonaiskuvaa ei tutkimuksesta ole korkeakouluopiskelijoiden kohdalla mahdollista muodostaa.

Lisäksi tutkimuksesta on rajattu pois esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyöhön liittyvät hoitotapahtumat, vaikka ne muodostavat merkittävän osan YTHS:n lakisääteisistä korkeakouluopiskelijoille tarjottavista palveluista ja hoitotapahtumista. Asetettu raja on ongelmallinen esimerkiksi opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta.

Myös tutkimuksessa käytetty tarkastelujakso vuodet (2021–2023) on myös YTHS:n näkökulmasta poikkeuksellinen, sillä tuona aikana säätiö laajeni kattamaan ammattikorkeakouluopiskelijat ja koronapandemia vaikutti merkittävästi palveluihin.

Tutkimuksessa kuvattujen rajoitteiden (s.118) mukaan on mahdollista, että osa väestöstä voi olla siirtynyt tarkastelujakson aikana yhden sektorin palveluista toisen sektorin piiriin. Tutkimuksessa todetaan myös, usean vuoden käyttäminen tarkastelujaksona korostaa useampia sektoreita käyttävien määrää (s.37).

Korkeakouluopiskelijat muodostavat erityisen väestöryhmän, jossa palvelujen käyttö on luonteeltaan siirtymävaiheista ja ovat täten osa edellä kuvattua ilmiötä. Opintojen aloittaminen ja valmistuminen tarkoittavat, että opiskelijat liikkuvat luontaisesti eri sektorien välillä, mikä näkyy tilastollisesti suurentuneena rinnakkaiskäyttönä. SYL edellyttää, että tämä huomioidaan myös tutkimuksessa tehtävissä johtopäätöksissä sektorien rinnakkaiskäyttöä koskien.

Näkemyksemme suositukseen 1.3 – Rinnakkaiskäytön rajaaminen

”Arvioidaan mahdollisuutta rajata avosairaanhoidon sektorien rinnakkaiskäyttöä esimerkiksi siten, että ihminen ei kuuluisi enää useiden palvelujärjestelmien piiriin vaan valitsisi käyttämänsä perustason avosairaanhoidon sektorin, eikä muiden sektorien palvelujen käyttö olisi mahdollista.”

Tutkimuksen tulosten ja rajausten perusteella SYL katsoo, että rinnakkaiskäyttö – eli opiskelijoiden samanaikainen asiointi opiskeluterveydenhuollossa ja muilla terveydenhuollon sektoreilla – ei johdu päällekkäisestä tai tehottomasta järjestelmästä. Havaittu yhteys on suurelta osin luonteva seuraus opiskeluterveydenhuollon rajatusta palveluvalikoimasta ja opiskelijoiden elämäntilanteista.

Opiskeluterveydenhuollon käyttäjistä vain osa on tutkimuksen mukaan käyttänyt yksinomaan yhden sektorin palveluita, ja suurin osa oli käyttänyt myös julkista sektoria (s.37, s.101). Tämä viittaa kuitenkin nähdäksemme siihen, että YTHS:n lakisääteinen palveluvalikoima ei kata esimerkiksi kroonisten sairauksien pitkäaikaista hoitoa, minkä vuoksi opiskelijan on luonnollista asioida myös julkisen sektorin palveluissa.

Lisäksi opiskeluterveydenhuollon käyttö ajoittuu opiskeluaikaan, joka on luonteeltaan rajallinen ja siirtymävaiheinen. Opiskelijoiden jatkuva virtaus opintojen aloittamisen ja valmistumisen myötä tekee siitä väestöryhmän, joka siirtyy luontevasti sektorilta toiselle erityisesti useamman vuoden tarkastelujakson aikana (s.118, s.104). Rinnakkaiskäyttöä lisää esimerkiksi se, että valmistumisen jälkeen opiskelija siirtyy usein julkisen tai työterveyshuollon piiriin, mikä näkyy tilastollisesti monikanavaisena palvelunkäyttönä, vaikka kyse on luonnollisesta hoidon ja hoitavan sektorin vaihdoksesta.

SYL katsoo, ettei tutkimuksessa ole tunnistettu näitä luonnollisia siirtymiä ja nivelvaihteita, vaan rinnakkaiskäyttöä on tulkittu rakenteelliseksi ongelmaksi. Todellisuudessa kyse on YTHS:n toimintamallin ominaisuudesta: opiskeluterveydenhuolto on ”pysäkkiluonteinen” järjestelmän osa, joka vastaa tiettyyn elämänvaiheeseen liittyviin tarpeisiin ja tukee opiskelukykä.

Lisäksi YTHS:n toiminnassa ei ole havaittavissa moraalikatoon tai liialliseen palvelutarjontaan liittyviä riskejä, joita tutkimuksessa liitetään mahdollisesti muihin sektoreihin (s.105–106). Päinvastoin, opiskeluterveydenhuolto toimii tutkimuksen mukaan esimerkiksi hoitajavetoisesti ja kustannustehokkaasti, eikä sillä ole mitään taloudellista houkutinta paisuttaa tarjottavien hoitotapahtumien määrää tai laajuutta tarpeettomasti suhteessa opiskelijoiden palvelutarpeisiin.

Näin ollen rinnakkaiskäytön rajaaminen ei ole perusteltua opiskeluterveydenhuollon näkökulmasta. Se voisi jopa heikentää hoitoa ja opiskelijoiden terveyden kokonaisvaltaista tukemista.

SYLin näkemykset:

- **Opiskeluterveydenhuollon kohdalla** sektorien rinnakkaiskäyttö tulee tunnistaa osaksi järjestelmän normaalia toimintaa ja opiskelijoiden siirtymävaihteita.
- **Korkeakouluopiskelijan tulisi saada mahdollisimman suuri osa terveytensä kokonaisuudesta hoidetuksi YTHS:llä.** YTHS:n opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoimassa esiintyvät rajaukset voivat johtaa tutkimuksessa mainittuun ilmiöön, jossa asiakas voi hakeutua esimerkiksi kroonisten sairauksien hoidossa julkiselle (s. 104), kun taas muissa asioissa hän saattaa asioida toisella sektorilla. Liian kapea palveluvalikoima voi rajoittaa opiskelijan mahdollisuuksia hoidattaa terveytensä kokonaisuutta juuri opiskeluterveydenhuollon piirissä.

- Suositukseen 1.1 (Yhteistyön kehittäminen sektorien välillä) liittyen edellyttämme, että **yhteistyötä työterveyshuollon, YTHS:n ja julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä vahvistetaan** (Orpon hallitusohjelman kirjaus) ja tätä työtä jatketaan myös 2030-luvulle edettäessä.

Näkemyksemme suositukseen 7.1 – Monikanavarahoituksen purkaminen

“Suositellaan monikanavarahoituksen purkamista...”

SYL kannattaa terveydenhuoltojärjestelmän huolellista tarkastelua ja vaikuttavuuden arviointia.

THL:n tutkimuksen mukaan monikanavaisuuden tehottomuudet johtuvat pääosin ohjauksen ja koordinaation puutteesta. SYL katsoo, että YTHS:n tuottama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto kohdennettuna järjestelmän osana tukee parhaiten väestöryhmän erityisiin terveysriskeihin varautumista ja opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tunnistamista.

YTHS:n toteuttama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto perustuu kuitenkin selkeään, rajattuun kohderyhmään ja valtakunnalliseen toimintatapaan ja palveluohjaukseen.

YTHS:n erityistehtävään kuuluu tarjota valtakunnallisesti yhdenvertaista, kokonaisvaltaista ja opiskelukyvyyn tukemiseen suunnattua terveydenhuoltoa. Toiminta on vahvasti ennaltaehkäisevää, digilähtöistä ja yhteisölähtöistä.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon keskeisiä elementtejä ovat muun muassa kaikille ensimmäistä tutkintoaan aloittaville suunnattu TerveysStartti-kartoitus, korkeakoulukohtaiset opiskeluympäristöjen tarkastukset (OPY), opiskeluterveysneuvottelut (OTE), laaja mielenterveys- ja opiskelukykytyö sekä korkea digisaavutettavuus. Vahva opiskelijälähtöisyys ja osallisuus näkyvät esimerkiksi yli 50 prosentin digiosuutena hoitokäynneistä ja erinomaisina opiskelijakokemuksen tuloksina (NPS yli 80, ammattilaiselle yli 85).

Tutkimuksen mukaan opiskeluterveydenhuollon (toinen aste ja korkea-aste) toiminta rinnastuu lisäksi ominaisuuksiltaan enemmän julkiseen terveydenhuoltoon palveluiden tavoitettavuudessa, esimerkiksi asiakkaiden tulodesiilien ja koetun terveydentilansa heikoimmaksi kokeneiden palvelukäytön osalta.

SYLin näkemykset:

- **YTHS:n erityistehtävä on perusteltu osa terveydenhuoltojärjestelmää.** YTHS:n tuottama opiskeluterveydenhuolto on esimerkki resurssitehokkaasta ja väestöperusteisesta palvelukokonaisuudesta, joka perustuu erityisten hyvinvointihaasteiden huomioimiseen ja ennaltaehkäisyyn.
- Opiskeluterveydenhuoltoa YTHS:n tuottamana palveluvalikoimana kehitetään edelleen väestöryhmän tarpeita yhä paremmin vastaavaksi ja esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden asemaa huomioidaan yhä vahvemmin.

Näkemyksemme suositukseen 7.2 – Terveystenhoitomaksujen yhdenvertaisuus

”Selvitetään tarvetta kehittää korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltomaksujen yhdenvertaisuutta julkisten palvelujen käyttäjiin nähden.”

YTHS:n opiskeluterveydenhuollon palvelut kattavat mielenterveyden, suunterveyden, yleisterveyden ja ennaltaehkäisyn – laajuudeltaan ja sisällöltään ainutlaatuisen kokonaisuuden, jota mikään muu sektori ei valtakunnallisesti yhtenäisenä toimijana tarjoa.

SYL toteaa, että korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksu on tärkeä osa yhteisrahoitteista mallia, jossa opiskelijat osallistuvat näiden opiskeluterveydenhuollon palveluiden kustannuksiin omalla rahoitusosuudellaan. YTHS:n tuottama opiskeluterveydenhuolto ei hyödytä vain sairastunutta opiskelijaa, vaan esimerkiksi yhteisöterveyden, opiskeluyhteistyön ja valtakunnallisen terveyden edistämisen kautta palveluista hyötyy jokainen korkeakouluopiskelija, jokaisessa Suomen korkeakoulussa.

Opiskelijoiden terveydenhoitomaksu (23 %) ja rahoitusosuus on opiskelijoiden laajasti hyväksymä. Maksu on opiskelijoilta merkittävä panos, joka mahdollistaa palvelujen korkean laadun, valtakunnallisen yhdenmukaisuuden ja asiakaslähtöisen kehittämisen.

Opiskelijajärjestöjen teettämän YTHS-kyselyn (SYL ja SAMOK 2023, n=4462) mukaan lähes 65 % kantansa ilmoittaneista olisi valmis maksamaan enemmän korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksua, jos YTHS:n palvelut olisivat nopeammin saatavilla. Opiskeluterveydenhuollon osalta maksun vastine, eli saatavilla olevat riittävät ja laadukkaat palvelut, nostetaan siten opiskelijoiden keskuudessa tärkeämpään asemaan kuin terveydenhoitomaksun suuruus.

Terveydenhoitomaksun nostamisen yhteydessä edellytetään, että myös valtion rahoitus kasvaisi laissa määritellyjä maksuosuuksia (23 % ja 77 %) noudattaen.

SYLin näkemykset:

- **Terveydenhoitomaksu on perusteltu osa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä YTHS:n tuottamana kokonaisuutena.** Maksulla perustellaan opiskelijoiden vahvaa osallistamista palveluiden kehittämiseen ja sillä turvataan valtion rahoitusosuuden ohella jokaista opiskelijaa hyödyttävien yleis- ja mielenterveyden, suunterveyden sekä yhteisöterveyden palveluiden riittävää rahoitusta.
- Terveydenhoitomaksun arvioinnissa tulee tarkastella opiskeluterveydenhuollon palveluiden laajuutta, laatua ja saavutettavuutta. Maksun vertaaminen suhteessa esimerkiksi julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuihin tai esimerkiksi työterveyshuollon rahoitusmalliin ei ole SYLin mukaan siksi tarkoituksenmukaista.

Lisätietoja

Henri Kontkin

Sosiaalipolitiikan asiantuntija
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
henri.kontkin@syl.fi
040 413 4411